

Mirovinsko i invalidsko osiguranje u Podravini

Socijalno osiguranje u prijeratnoj Jugoslaviji, unatoč pojedinim rezultatima koje je radnička klasa izborila u materijalnoj zaštiti radnika, nosila je obilježja tadašnje vladajuće klase i nije bila u stanju zadovoljiti ni minimalne potrebe zaposlenih radnika iz mirovinskog i invalidskog osiguranja.

Nakon oslobođanja naše zemlje- socijalno osiguranje dobiva odgovarajući društveno-ekonomski tretman s drugim područjima ljudske aktivnosti sa zadatkom, da svakom građaninu socijalističke Jugoslavije osigura uvjete koji će očuvati njegovu zdravstvenu i radnu sposobnost, a za slučaj bolesti, invalidnosti, starosti i u drugim slučajevima, da osiguranim osobama osigura materijalnu zaštitu. Današnje socijalno osiguranje u stalnom je razvoju, kako prema obuhvatu stanovništva, tako i prema stupnju (i vrsti) socijalne i ekonomske sigurnosti.

S obzirom na ekonomsku nerazvijenost i zastalost privrede Podravine u bivšoj Jugoslaviji, gotovo ne možemo ni govoriti o postojanju socijalnog osiguranja do oslobođanja naše zemlje. U predratnoj Jugoslaviji u Podravini, u socijalno osiguranje bili su obuhvaćeni željezničari, činovnici, aktivni oficiri, uključujući finance i žandare i neznatan broj radnika zaposlenih kod privatnih poslodavaca (rudari, grafički radnici, trgovački pomoćnici, radnici zaposleni kod industrijalaca, samostalnih zanatlija i drugi).

Pojedini poslodavci, vrlo su često povremeno prijavljivali u socijalno osiguranje pojedine radnike izbjegavajući, na taj način, plaćanje doprinosa za to osiguranje, čime su još više pogoršavali ionako težak položaj radnika u tom dijelu naše zemlje. To se posebno odražavalo na području ostvarivanja prava radnika. Pojedinim radnicima bilo je »priznato« u radni staž od strane tadašnjih »mjesnih bratimskih zajednica, odnosno blagajni« šest, osam ili deset mjeseci za jednu godinu rada, iako se radilo o djelatnostima koje su se po prirodi posla obavljale kroz cijelu kalendarsku godinu (trgovačka, rudarska i slična). Po oslobođenju naše zemlje, svim takvim građanima priznato je sve vrijeme provedeno na radu u staž osiguranja.

Nemamo točnih podataka o broju osiguranika, kao niti podatke o ostvarenim pravima iz

socijalnog osiguranja u Podravini, ali se sa sigurnošću može reći da je tada u osiguranju bilo svega tisuću radnika uključujući u taj broj, pored aktivnih osiguranika, i članove njihovih obitelji.

Mirovinsko i invalidsko osiguranje poslije oslobođenja naše zemlje

Mirovinsko i invalidsko osiguranje kao dio socijalnog osiguranja (bez zdravstvenog osiguranja, i drugih vidova socijalne zaštite građana), kao sistemsko pitanje u našoj zemlji, nemoguće je izdvojeno promatrati, a posebno ne njegov razvoj na području Podravine, već ga valja promatrati kao jedinstveni vid tog osiguranja u cijeloj zemlji. Zakonom o osnovnim pravima penzijskog i invalidskog osiguranja utvrđena su kao osnovna prava u SFR Jugoslaviji, pravo na starosnu, invalidsku i porodičnu mirovinu, pravo na profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida rada s odgovarajućom novčanom naknadom i pravo na novčanu naknadu za tjelesno oštećenje. Tim zakonom su na jedinstven način utvrđena i osnovna prava boraca NOR-a iz mirovinskog i invalidskog osiguranja. Ostala prava regulirana su republičkim propisima.

Prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja razvijala su se paralelno s jačanjem materijalno — ekonomske osnove naše zemlje.

Danas, društveno-ekonomsku osnovu našeg samoupravnog socijalističkog mirovinskog i invalidskog osiguranja utvrđuje Ustav SFRJ, Zakon o udruženom radu, kao i opredjeljenja usvojena na XI. Kongresu SKJ, VIII. Kongresu SSJ i VIII. Kongresu SUBNOR-a. Radnik svoju materijalnu i socijalnu sigurnost u slučaju smanjenja ili gubitka radne sposobnosti i starosti osigurava obaveznim osiguranjem na načelu solidarnosti, uzajamnosti i minulog rada. Dohodak ostvaren u udruženom radu i odnosi u stjecanju i njegovoj raspodjeli, povezuje radnike u osnovnoj organizaciji udruženog rada i radnike koji su ostvarili pravo na mirovinu. Mirovina, kao ekonomska i socijalna kategorija, neotuđivo je i osobno materijalno pravo radnika u udruženom radu i rezultat doprinosa svakog radnika.

Pregled osiguranih osoba

Osiguranim osobama prema propisima o mirovinskom i invalidskom osiguranju smatraju se osobe koje imaju određena prava iz tog osiguranja. U našoj Republici je, počevši od 1. siječnja 1980. godine uvedeno obavezno mirovinsko i invalidsko osiguranje i za individualne poljoprivrednike, tako da je gotovo sve aktivno stanovništvo od tog vremena obuhvaćeno u osiguranje.

U aktivno osiguranje u Podravini je obuhvaćen slijedeći prosječan broj osiguranih osoba:

O P C I N A			
Godina	Đurđevac	Koprivnica	Ludbreg
1961.	1232	7598	1984
1971.	4403	11.194	2779
1975.	4310	12.191	3289
1980.	6380	17.045	4513

U ovaj broj nisu uključeni korisnici zdravstvene zaštite i osobe koje su ostvarile pravo iz mirovinskog i invalidskog osiguranja.

Svojstvo osiguranika mirovinskog i invalidskog osiguranja individualnih poljoprivrednika ostvarilo je do polovice 1981. godine slijedeći broj osiguranika:

OPĆINA	BROJ OSIGURANIKA
Đurđevac	11.274
Koprivnica	10.230
Ludbreg	5100

Pored toga, svi samostalni zanatlije, samostalni ugostitelji i autoprijevoznici s 1. srpnjem 1969. godine obuhvaćeni su u posebnu zajednicu osiguranja i stekli svojstvo osiguranika u SRH. Tih je osiguranika na području ovih općina bilo:

O P C I N A			
Godina	Đurđevac	Koprivnica	Ludbreg
1969.	608	480	192
1980.	384	296	166

Stalno proširenje socijalne zaštite i povećanje broja osiguranih osoba jedna je od glavnih karakteristika društveno-političkog i ekonomskog razvitka, ne samo Podravine, nego i cijele nove Jugoslavije. Porast broja osiguranih osoba bez individualnih poljoprivrednika, za posljednjih 20 godina, gotovo se utrostručio. Rezultat toga je u prvom redu jačanje materijalne baze, odnosno većeg ulaganja u daljnji razvoj, iako još nedovoljan, privrede Podravine.

Korisnici starosne, invalidske i obiteljske mirovine

Korisnici pojedinih vrsta mirovine, za razliku od aktivnih osiguranika za posljednjih deset godina u manjem su porastu. To nam pokazuje slijedeća tablica:

Općina i vrste mirovine	1968.	1971.	1975.	1980.
ĐURĐEVAC				
• starosna	327	350	372	402
• invalidska	571	600	620	625
• obiteljska	320	400	495	602
KOPRIVNICA				
• starosna	706	830	841	969
• invalidska	1527	1548	1609	1634
• obiteljska	699	845	1076	1340
LUDBREG				
• starosna	200	201	241	262
• invalidska	257	292	323	346
• obiteljska	127	147	203	289

Broj korisnika mirovina u 1980. godini, prema broju aktivnih osiguranika, kreće se u Đurđevcu 1:3,9., Koprivnici 1:4,3., Ludbregu 1:5.

Na području ovih općina u 1980. godini bilo je korisnika mirovina osiguranika samostalnih zanatlija, samostalnih ugostitelja i prijevoznika:

OPĆINA	BROJ KORIS. MIROV.
Đurđevac	176
Koprivnica	151
Ludbreg	50

Do polovine 1981. godine već su ostvarene i prve mirovine (24) individualnih poljoprivrednika.

Prosječni iznosi starosnih invalidskih i obiteljskih mirovina u 1980. godini

Općina i vrsta mirovine	Prosječni iznos mirovine po korisniku za područje općine
ĐURĐEVAC	
• starosna	5241
• invalidska	3855
• obiteljska	3417
KOPRIVNICA	
• starosna	5449
• invalidska	4049
• obiteljska	3448
LUDBREG	
• starosna	5330
• invalidska	4101
• obiteljska	3204

Pravo na pojedinu vrstu mirovine svi osiguranici ostvaruju u našoj zemlji pod jednakim uvjetima. Uvjeti za stjecanje tih prava mijenjali su se, odnosno usavršavali, ovisno o razvoju samoupravnog socijalizma u našoj zemlji, što se nesumnjivo odražavalo i na promatrano područje. Visina mirovine zavisi od ostvarenog prosječnog mjesečnog osobnog dohotka, staža osiguranja i drugih uvjeta. Mirovine su se do kraja 1980. godine usklađivale s kretanjem troškova života, a od 1981. usklađuju se samoupravnim općim aktom s kretanjem nominalnih osobnih dohodaka svih radnika u Republici.

Pravo boraca narodnooslobodilačkog rata

Sudionicima narodnooslobodilačkog rata sve vrijeme provedeno u narodnooslobodilačkoj borbi, ili vrijeme aktivnog i organiziranog rada za narodnooslobodilačku borbu, računa se u posebni staž u dvostrukom trajanju.

Sudionici NOR-a prije 9. rujna 1943. godine stječu pravo na starosnu mirovinu kad navršše mirovinski staž od 35 (muškarac), odnosno 30 godina (žena), bez obzira na godine života. Pored tog općeg uvjeta za stjecanje tog prava, takvi sudionici, ostvaruju i druga prava pod povoljnijim uvjetima u odnosu na ostale osiguranike.

Polovicom ove godine bio je slijedeći broj korisnika mirovina sudionika narodnooslobodilačkog rata:

Općina i vrsta mirovine	Broj korisnika mirovina sudionika NOR-a
DURĐEVAC	
• starosna	153
• invalidska	127
• porodična	125
SVEGA:	405
KOPRIVNICA	
• starosna	233
• invalidska	293
• porodična	182
SVEGA:	708
LUDBREG	
• starosna	57
• invalidska	45
• porodična	42
SVEGA:	144

Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje djece invalida i invalida rada

U sistemu mirovinskog i invalidskog osiguranja provode se određeni vidovi zaštite invalidne djece osiguranika (učesće u troškovima školovanja u osnovnom i usmjerenom školovanju, naknade za vrijeme završetka profesionalne rehabilitacije do zaposlenja i drugo), na jedinstven način.

Na području ove tri općine jedino RO »Bilokalnik« — industrija papirne ambalaže Koprivnica ima OOUR zaštitni pogon u Glogovcu u kojem se provodi profesionalna rehabilitacija invalidne djece i zapošljavanje invalida rada i invalidne djece. U tom OOUR-u danas je zaposleno 13 invalida rada i 34 invalidne djece.

Invalidna djeca i invalidi rada zapošljavaju se i u drugim organizacijama udruženog rada zavisno od njihove osposobljenosti. U Podravini je krajem 1980. godine bilo zaposleno 389 invalida rada i 86 invalidne djece.

O profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida rada odnosno invalidne djece na području svake općine raspravljaju i odlučuju skupštine osnovnih samoupravnih interesnih zajednica i odbori za profesionalnu rehabilitaciju mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika. Iz pregleda o zaposlenosti invalida rada i invalidne djece i dokumentacije o radu organa koji djeluju u cilju osposobljavanja invalida rada i invalidne djece, vidljivo je da su u suradnji s udruženim radom uspješno djelovali na tom području.

Samoupravni odnosi u oblasti mirovinskog i invalidskog osiguranja

Mirovinsko i invalidskog osiguranje danas je organizirano na samoupravnoj osnovi, te se o svim pitanjima koja se odnose na provedbu mirovinskog i invalidskog osiguranja odlučuje preko samoupravnog organa Skupština Samoupravne interesne zajednice mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske, odnosno Skupštine SIZ-a mirovinskog i invalidskog osiguranja individualnih poljoprivrednika Hrvatske i Skupštine SIZ-a mirovinskog i invalidskog osiguranja samostalnih zanatlija, samostalnih ugostitelja i prijevoznika Hrvatske.

Na području općina djeluju osnovne samoupravne interesne zajednice radnika, a u osnivanju su konferencije delegacija osiguranika individualnih poljoprivrednika.

Osnovne samoupravne interesne zajednice radnika u svom dosadašnjem radu uglavnom su se istakle u rješavanju i zadovoljavanju stambenih potreba i o namjenskom korištenju sredstava namijenjenih za rekreaciju i oporavak umirovljenika.

Iz sredstava za zadovoljavanje stambenih potreba umirovljenika, koja se ostvaruju primjenom stope od 4 posto na isplaćena mirovinska primanja, u Podravini je od 1975. do kraja 1980. godine izgrađeno više stanova:

Općina	broj stanova
Đurđevac	10
Koprivnica	36
Ludbreg	13

Za potrebe umirovljenika u tom razdoblju izgrađeno je 9 garsonijera, 10 jednoipolsobnih i 40 jednosobnih stanova u ukupnoj vrijednosti prema cijenama iz 1980. godine od 47.200.000 di-

nara. Umirovljenicima se svake godine daju i krediti za izgradnju, dovršenje izgradnje vlastitih stanova kao i za poboljšanje stambenih uvjeta.

Sredstva za mirovinsko i invalidsko osiguranje osiguravaju se iz doprinosa iz osobnih dohodaka i doprinosa iz dohotka osnovnih organizacija udruženog rada i iz sredstava radnih zajednica.

U strukturi osiguranja sredstava za zadovoljavanje zajedničkih potreba u oblasti mirovinskog i invalidskog osiguranja značajnu ulogu imaju aktivni osiguranici, jer oni ostvaruju ta sredstva. Od razvijenosti i jačanja materijalne osnove svake regije, pa i Podravine, te s tim u vezi i od porasta broja aktivnih osiguranika, zavise i razvojne mogućnosti u toj, za našu zemlju značajnoj, djelatnosti na području socijalne i ekonomske zaštite građana.